

NEGA BOLALAR OYOQ KIYIMINI TESKARI KIYISHADI?

29-DMTT tarbiyachisi

Mamadjonova Diyoraxon

Email: diyoraxonmamajonova@gmail.com

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarda tez-tez uchraydigan holatlardan biri — oyoq kiyimni o'ng va chap oyog'ini adashtirib yoki teskari kiyishidir. Kattalar uchun bu oddiy va e'tiborga olinmaydigan xato bo'lib tuyulishi mumkin, ammo ilmiy nuqtai nazardan qaralganda, bu holat bolaning psixik, kognitiv va jismoniy rivojlanishi bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu maqolada bolalarning oyoq kiyimini teskari kiyishiga sabab bo'luvchi asosiy omillar, jumladan, miya rivoji, fazoviy idrok, motor koordinatsiya va psixologik omillar ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Annotation: One of the most common problems among preschool children is wearing shoes on the wrong side of the foot or backwards. To adults, this may seem like a simple and inconsequential mistake, but from a scientific perspective, this condition is directly related to the child's mental, cognitive, and physical development. This article will scientifically analyze the main factors that cause children to wear shoes backwards, including brain development, spatial perception, motor coordination, and psychological factors.

Key words: Children, independent, shoes, attention, memory, play, mistake, step, design, aspiration, cognitive, psychological factor, perception,

Nega bolalar oyoq kiyimini teskari kiyishadi? Bolalar ba'zan oyoq kiyimlarini teskari, ya'ni chap oyoqqa o'ng etikni, o'ng oyoqqa chap etikni kiyib olishadi. Bu holat ko'p otalar va tarbiyachilarni hayron qoldiradi. Aslida esa bu holat bolaning rivojlanish jarayoni bilan bog'liq tabiiy bir bosqich hisoblanadi. Odatda bolalar oyoq kiyimni bir biriga almashtirib kiyib yurishini ko'p kuzatamiz. Bunga sabab ular hali o'ng bilan chapning farqiga bormasligidir. Ayrim yoshi kattalar bunday vaziyatda bolaga poyabzalni to'g'ri kiyishni o'rgatadi. Shuningdek, bola o'zi mustaqil kiyinib yurgan bo'lsa ham, oyoq kiyimni teskari kiyish uning odatiga aylanib qoladi.

Maktabgacha yosh davrining psixofiziologik xususiyatlari Maktabgacha yosh (3–6 yosh) inson rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biridir. Bu davrda bolaning miyasi faol rivojlanadi, asab tizimi takomillashadi va idrok jarayonlari shakllanadi. Aynan shu davrda bola o‘z tanasini anglashni, fazoni his qilishni va buyumlar bilan ongli munosabatda bo‘lishni o‘rganadi. Bolalarda “o‘ng” va “chap” tushunchalari to‘liq shakllanmagan bo‘ladi. Neyropsixologik tadqiqotlarga ko‘ra, miya po‘stlog‘ining o‘ng va chap yarim sharlari o‘rtasidagi funksional farqlanish 6–7 yoshga kelib ancha barqarorlashadi. Shunga qadar bolaning tanaviy sxemasi (body schema) hali to‘liq rivojlanmagan bo‘ladi, bu esa oyoq kiyimni teskari kiyishga olib keladi.

Fazoviy idrok va “o‘ng–chap” tushunchalarining shakllanishi Fazoviy idrok — bu insonning makondagi buyumlar joylashuvini va ularning o‘zaro munosabatini anglash qobiliyatidir. Oyoq kiyimini to‘g‘ri kiyish uchun bola quyidagi bosqichlarni bajarishi kerak: oyoqlarining qaysi biri o‘ng, qaysi biri chap ekanini anglash; poyabzal shaklini kuzatish; oyoq va poyabzal mosligini aniqlash. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu jarayonlar hali avtomatik tarzda amalga oshmaydi. Psixolog Jan Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, 2–7 yoshdagi bolalar “preoperatsion bosqich”da bo‘lib, ular ko‘pincha vaziyatni bir tomonlama idrok qiladi. Shu sababli bola poyabzalning shakliy farqlarini e‘tiborga olmay, uni qanday bo‘lsa shunday kiyib olishi mumkin.

Mayda va yirik motorika rivojlanishining ta’siri Oyoq kiyimini kiyish jarayoni nafaqat idrok, balki motor koordinatsiyani ham talab qiladi. Motorika — bu harakatlarni boshqarish va muvofiqlashtirish qobiliyatidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda yirik motorika (yurish, yugurish) nisbatan yaxshi rivojlangan bo‘lsa-da, murakkab ketma-ket harakatlarni talab qiluvchi vazifalar hali qiyinchilik tug‘diradi. Poyabzalni to‘g‘ri kiyish quyidagi harakatlar majmuasini o‘z ichiga oladi: poyabzalni to‘g‘ri tomonga burish; oyoqni moslashtirish; noqulaylikni sezib, xatoni tuzatish. Ko‘p hollarda bola poyabzalni teskari kiyganini sezsa ham, uni tuzatish uchun yetarli motor tajribaga ega bo‘lmaydi yoki bunga ehtiyoj sezmaydi. Bu holat motor rejalashtirish (motor planning)ning yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan izohlanadi.

Psixologik omillar va bolaning mustaqillikka intilishi Bolalarda oyoq kiyimini o‘zlari mustaqil kiyishga bo‘lgan kuchli intilish mavjud. Bu mustaqillik ehtiyoji Erik Eriksonning

psixosotsial rivojlanish nazariyasida “avtonomiya vs. uyat va shubha” bosqichi bilan bog‘liq. Bola o‘zini kattalardek his qilishni xohlaydi va tez-tez yordamdan bosh tortadi. Shoshilish, hayajon yoki o‘yinga bo‘lgan kuchli qiziqish tufayli bola poyabzalni tekshirib o‘tirmasdan kiyib oladi. Eng qizig‘i shundaki, ko‘plab bolalar teskari kiyilgan poyabzalni noqulay deb hisoblamaydi yoki bunga e‘tibor bermaydi. Bu bolaning sezgi tajribasi hali yetarli darajada rivojlanmaganidan dalolat beradi.

Ijtimoiy muhit va kattalarning munosabati Bolalarning xulq-atvori kattalarning munosabatiga bevosita bog‘liq. Agar ota-ona yoki tarbiyachi bolaning oyoq kiyimini teskari kiyganini keskin tanqid qilsa, bu bolada xavotir yoki ishonchsizlikni yuzaga keltirishi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ijobiy va qo‘llab-quvvatlovchi muhitda o‘sgan bolalar xatolarini tezroq anglab, to‘g‘rilashga moyil bo‘ladi. Aksincha, bola xatolar orqali o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘lsa, vaqt o‘tishi bilan oyoq kiyimini mustaqil va to‘g‘ri kiyishni o‘rganadi. Odatda bu ko‘nikma 5–6 yoshga borib barqarorlashadi.

Pedagogik va amaliy tavsiyalar Ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan quyidagi tavsiyalar muhim hisoblanadi: bolani tanqid qilish o‘rniga muloyimlik bilan tushuntirish; o‘ng va chap tushunchalarini o‘yin orqali o‘rgatish; maxsus belgilangan (rangli yoki rasmlik) poyabzallardan foydalanish; bolaning mustaqilligini rag‘batlantirish. Bu usullar bolaning fazoviy idroki va mustaqil harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Oyoq kiyimni teskari kiydirish foydalimi?

Bu ortopedlar tomonidan oyoq qiyshiqqligini tuzatish uchun tavsiya etiladigan usul hisoblanadi. Ammo bu hamma bola uchun degani emas.

Agar bola yurganda oyog‘ining old tomoni ichkariga qarab qoladigan bo‘lsa, unda oyoq kiyimlarni teskari kiydirgan ma’qul. Chunki oyoq kiyimning teskari toqasi oyoq uchun noqulay bo‘ladi. Ya’ni, o‘ng oyoqqa kiyilgan chap toqa oyoq kiyim oyoqni tashqari tomonga to‘g‘rilanishga majbur qiladi. Bu muolaja bir necha marta davom ettirilishi natijasida bolaning ichkariga oyoq bosishi tuzalishi mumkin. Biroq, hozirda bu kasallikni tuzatish uchun maxsus oyoq kiyimlar ishlab chiqarilmoqda.

Xulosa olalarning oyoq kiyimini teskari kiyishi – bu normal va tabiiy holat. Bu ularning rivojlanishining bir bosqichi bo‘lib, vaqt o‘tishi bilan bartaraf bo‘ladi. Eng muhimi, ularni koyish emas, balki sabr bilan tushuntirish va to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati

1. Usmonov E., Karimov R., Mirsaidova M., Oyxo‘jaeva G. O‘zbekiston tarixi /Kasb-hunar kollejlari uchun mashg‘ulotlik. – T.: “O‘qituvchi”, 20014. – 23-b.
2. Shoumarova G.T. Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy faoliyatini shakllantirish. – Toshkent: Fan, 2018.
3. Davletov M.Q. Pedagogik texnologiyalar va ijodiy ta’lim. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
4. <https://uzresearchers.com/index.php/ijrs/article/view/3790/3877>
5. <https://lex.uz/docs/5841063>
6. <https://lex.uz/docs/4333062>